

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави та права факультету права Львівського торговельно-економічного університету
Медвідя Андрія Богдановича на дисертаційне дослідження Іванів Іванни Григорівни на тему «Правовий статус судді конституційного суду в державах ЄС та Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
від 02.02.2024 р.**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Україна, як одну із своїх фундаментальних цілей, проголосила побудову держави на засадах верховенства права та демократії, де забезпечуватимуться права та свободи кожної людини. Однак, на сучасному етапі розвитку України, в умовах збройної боротьби Українського народу проти військової агресії російської федерації, не лише вище вказані основоположні цінності, але й сама держава зазнає перманентної загрози. Тому, за таких умов, особливо актуальним є забезпечення ефективного функціонування нашої держави у різних сферах, у тому числі й у правовій, що повинно супроводжуватися зростанням ролі судової гілки влади. Однак, на даний час значущим викликом залишаються питання оптимального функціонування судових органів, у тому числі й Конституційного Суду України, як єдиного вітчизняного органу конституційної юрисдикції, правовою основою діяльності якого, беззаперечно є саме Основний Закон Держави.

Тому, ретельне дослідження та компаративний аналіз правового статусу судді конституційного суду в державах ЄС та Україні, є важливим елементом для можливості якісного реформування діяльності вітчизняного органу конституційної юрисдикції. Враховуючи зміни у конституційній сфері, розгляд правового статусу судді Конституційного суду України в контексті міжнародних стандартів є необхідним для забезпечення ефективного та якісного конституційного провадження, що особливо актуально в контексті євроінтеграційних планів України та потреби вдосконалити механізми забезпечення прав та свобод людини та

удосконалити гарантування і тлумачення принципів верховенства Конституції України, верховенства права та демократії.

Актуальною є тема дисертаційного дослідження Іванів І.Г. і з огляду на те, що євроінтеграційні плани України зумовлюють потребу переглянути її правову і безпекову політику в контексті забезпечення принципів правової, соціальної демократичної держави. Європейський вектор орієнтації зовнішньої політики України детермінує необхідність удосконалення механізму конституційного утвердження і забезпечення прав і свобод людини, які визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Вище викладене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Іванів І.Г., її теоретичну і практичну значущість.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Іванів І.Г. характеризується обґрунтованістю наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з визначенням правового статусу судді конституційного суду в державах ЄС та Україні.

Заслужовує на увагу методологічна основа дисертаційного дослідження, котра складає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Основою дослідження є використання індукційного методу наукового пізнання, який передбачає вивчення та аналіз предмету дослідження від загального (розділ 1) до часткового (розділи 2–3). З використанням формально-юридичного методу було здійснено аналіз взаємозв'язку таких правових категорій, як «суд», «судова влада», «юстиція», «конституційна юстиція», «суддя», «правовий статус судді», «конституційно-правовий статус судді», «правовий статус судді органу конституційної юстиції» та інші поняття (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1). Із застосуванням системно-структурного методу було визначено та проаналізовано понятійну категорію: «судова система», «система судів загальної юрисдикції», «система захисту правового статусу судді». (підрозділи 1.1., 1.2, 1.3, 2.1., 2.2, 3.1). Застосування історико-правового методу дозволило визначити трансформаційний

шлях категорійних понять судової гілки влади, органів конституційної юстиції, правового статусу судді (підрозділ 1.1, 1.2, 1.3). Порівняльно-правовий метод використано для визначення ключових особливостей досліджуваних питань у зарубіжних країнах – особливо членах Європейського Союзу, виявлено приклади практичного вирішення складних питань правового статусу судді органу конституційної юрисдикції (розділи 2 та 3). Кожен із охарактеризованих методів використовується в органічному поєднанні з іншими, що дало змогу сформувати цілісну методологічну систему дослідження, яка в свою чергу обумовила всебічність, повноту та об'єктивність отриманих результатів.

Сильною стороною дисертації Іванів І.Г. є теоретична база дослідження, котру становлять праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців як: Бориславська О.М., Заяць І.Я., Брацук І. З., Бровченко Н.В., Бурак О. В., Верлос Н.В., Георгіца А. З., Городовенко В.В., Грін О., Гринюк Р. Ф., Захарченко М. А., Гузій А. А., Гультай М., Євсєєв О., Комарова Т. В., Куйбіда Р.О., Лапка О. Я., Пікуля Т. О., Ментух Н., Мішина Н.В., Міхальов В.О., Молдован В. В., Москвич Л., Назаров І. В., Панкевич О.З., Паславська Н., Радзівілл О.А., Різник С. В., Пивовар Ю.І., Сабодаш В., Селіванов А. О., Сліденко І. Д., Слінько С.В., Скомороха Л., Толкачова І.А., Гусар О.А., Федина Д. І., Федоренко В. В., Федорчук А., Фесенко Л., Чебан В.І., Цимбалістий Т., Шаповал В.М., Шаптала Н. К., Шевчук С. В., Шишкін В. І. та інші.

Вище викладене стало запорукою того, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо виваженими та повністю обгрунтованими.

Дисертація є одним із перших в українській юридичній науці дослідженням, в якому проведено комплексний аналіз теоретичних та практичних засад правового статусу суддів конституційного суду держав ЄС та України та специфіки його формування і реалізації.

Новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується апробацією. Основні наукові положення дисертації та результати

досліджень автора доповідалися та схвалені кафедрою конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет», і на відповідних науково-практичних конференціях, до прикладу, міжнародній науково-практичній конференції «Конституційно-правові механізми реалізації та захисту прав людини і громадянина в умовах війни: світовий досвід та Україна» (26 травня 2022 р.).

Основні положення і результати теоретичного та практичного характеру дисертації оприлюднені у 6 наукових працях, з яких 4 статті опубліковані у фахових виданнях України, 2 у закордонних виданнях, включених до міжнародних інформаційних і наукометричних баз, а також у 2 доповідях на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації Іванів І.Г. повністю відповідає меті і задачам дослідження. Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження Іванни Григорівни можна стверджувати, що одержані дисертантом наукові результати є аргументованими та обґрунтованими.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. У процесі дослідження сформульовано низку положень та висновків, що містять наукову новизну:

вперше:

- обґрунтовано, що повноваженням судді конституційного суду, що визначає його виключний правовий статус у порівнянні з іншими суб'єктами судової влади в державах, де функціонує спеціалізована конституційна юстиція, є повноваження з остаточного вирішення питань про конституційність/неконституційність нормативних актів;

- розмежовано і систематизовано правові статуси суддів спеціалізованих органів конституційного контролю та судів загальної юрисдикції (судів системи судоустрою);

удосконалено:

- концепцію реалізації судами загальної юрисдикції встановлених національними законодавствами їх повноважень щодо незастосування нормативних актів при вирішенні судових справ в разі їх суперечності з національними конституціями;

- підходи до методології оцінювання суддями конституційних судів конституційності нормативних актів, що ґрунтується на наступних етапах: вирішення питання про юрисдикцію суб'єкта конституційного контролю; перевірка дотримання конституційної процедури при розгляді, ухваленні чи набранні чинності нормативним актом, що є об'єктом конституційного контролю; прийняття рішення щодо конституційності (неконституційності) нормативного акта (повністю або в окремі частині), аргументація (обґрунтування) ухваленого рішення, викладення окремих думок суддів;

- визначення юридичного статусу конституційного суду як спеціалізованого *судового* органу конституційної юрисдикції за межами загальної системи судової влади (судоустрою);

набули подальшого розвитку:

- обґрунтування виключного місця конституційних судів в системі забезпечення конституційності нормативних актів, як органів остаточного конституційного контролю;

- підходи до розуміння конституційного права громадян і юридичних осіб звертатися до Конституційного Суду України з конституційною скаргою та пропозиції щодо удосконалення інституту конституційної скарги в Україні.

Вище наведений перелік результатів дисертаційного дослідження не є вичерпним. Дисертація Іванів І.Г. містить і інші наукові положення, висновки, рекомендації, які характеризуються новизною, фундаментальністю, повнотою наукового обґрунтування та є цінними і з теоретичної, і з практичної точки зору. Елементи наукової новизни дисертаційної роботи здобувачки, їх кількість, кваліфікаційні ознаки повністю відповідають нормативним вимогам.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У Розділі 1 *«Загальнотеоретична характеристика судової влади в зарубіжних країнах, місце та значення в ній конституційного суду»* здійснено дослідження історико-правових та теоретичних аспектів становлення конституційно-судової системи, конституційно-правового регулювання судової влади у зарубіжних державах, проаналізовано правовий статус органів конституційного контролю і нагляду.

Дисертанткою визначено, що конституційно-правове регулювання судової влади в країнах Європи, має ряд особливостей. По-перше, в основних законах держав, як правило, закладаються основні засади організації та діяльності судової влади. По-друге, судова система на рівні конституції окреслюється досить схематично, деталі ж викладені на рівні законодавства про судоустрій. Проте конституції країн, як правило, не оминають визначення юрисдикції вищого суду країни. По-третє, обсяг конституційного регулювання судової влади значно розширився за останній десятиріччя. Роль суду в системі поділу влади визначається в основному його повноваженнями щодо контролю за законністю діяльності інших гілок влади. Конституція України 1996 р., порівняно з іншими конституціями країн Європи містить досить детальне регулювання основ судоустрою й судочинства і закладає основи ефективного механізму впливу судової гілки на інші гілки влади. Отже, трактування поняття судової влади та її конституційне регулювання в зарубіжних країнах різні, що пояснюється перш за все їх державно-правовою традицією та певним етапами розвитку державотворення.

У Розділі 2 дисертаційного дослідження *«Аналіз правового статусу суддів конституційних судів в державах Європи»* розглянуто зарубіжний досвід формування суддівського корпусу конституційних судів, вимоги до кандидатів на

посаду суддів конституційних судів держав ЄС, порядок призначення суддів конституційних судів на прикладі країн ЄС.

Встановлено, що критерії та вимоги до кандидатів у члени органів конституційної юрисдикції в державах з європейською моделлю конституційного контролю, доцільно досліджувати у двох основних аспектах: по-перше, у контексті питань про компетентність кандидата в члени Конституційного суду (Ради) (це вимога щодо високого рівня юридичної освіти та тривалого стажу фахової діяльності); по-друге - у контексті засад, що стосуються несумісності посади судді з іншим мандатом. У контексті першого аспекту передусім варто згадати про встановлену у практиці демократичних держав вимогу про обов'язковість призначення частини складу органів конституційної юстиції з-поміж суддів найвищих судових органів (Австрія, ФРН, Італія, Іспанія, Португалія та ін.).

Зазначений розділ дисертації Іванів І.Г. характеризується логікою викладу матеріалу, комплексністю, глибиною наукового аналізу.

У Розділі 3 роботи *«Порівняння правового статусу суддів конституційних судів держав Європи та України та напрямки імплементації зарубіжного досвіду»* дисертантка досліджує особливості реалізації незалежності суддів конституційних судів держав ЄС та України, особливості адаптації зарубіжного досвіду щодо добору кадрів та правового статусу суддів Конституційного суду України, шляхи імплементації зарубіжного досвіду, його роль у правовій та політичній системі.

Визначено, що незалежність та ефективність судової влади є вагомим аспектом демократичності держави та панування верховенства права. Така держава забезпечує право на справедливий суд як основне з прав людини, оскільки наділено можливістю захищати всі інші права, що належать особі. Міжнародна спільнота з особливою відповідальністю ставиться до забезпечення цього права. Незалежність суду - це обов'язкова вимога правової держави, без забезпечення цього принципу судовий розгляд перетворюється у необ'єктивний, а судова влада – втрачає можливість виконання своїх основоположних завдань.

Існує позиція, згідно з якою у структурі права на суд незалежність суду має першорядне значення, оскільки в переважній більшості національних правових системах це положення формується як принцип судоустрою та судового провадження.

Розділ 3 характеризується науковою обґрунтованістю, новизною, логікою викладу позицій.

Дисертаційне дослідження завершується обґрунтованими, аргументованими, теоретично і практично цінними фундаментальними висновками, які є результатом проведеної дослідницької роботи.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що дисертація досягла мети дослідження та є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Зауваження щодо дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за доцільне звернути увагу на такі дискусійні положення поданої дисертаційного дослідження:

1. У розділі 1 дисертаційного дослідження здобувачка досліджує питання загальнотеоретичних та історико-правових аспектів становлення судової влади в європейських державах, у тому числі й щодо становлення конституційних судів. Однак, у цьому контексті у роботі варто було б детально дослідити загальнотеоретичні та історико-правові аспекти становлення судової влади, загалом, та конституційних судів, зокрема, у пам'ятках вітчизняного конституціоналізму початку 20 століття, таких як: конституції та конституційні проекти УНР та ЗУНР.

2. На стор. 36 дисертантка зауважує, що «роль виконавчої влади щодо судової системи у порівнянні з законодавчою владою дещо менша». На публічному захисті хотілося б почути остаточне бачення автора у цьому контексті.

3. На стор. 124 дисертаційного дослідження здобувачка зауважує, що «...суд конституційної юрисдикції в своїй діяльності постійно балансує між правом та політикою, що суттєво відрізняє його від судів загальної юрисдикції». Виходячи з

наведеного, на публічному захисті вважаємо за доцільне розкрити зміст такого положення.

4.Робота значно виграла б, якщо би дисертантка у своєму дослідженні приділила б більше уваги аналізу рішень конституційних судів зарубіжних держав та впливу цих рішень на правовий статус суддів. Розгляд конкретних судових рішень дозволив би краще зрозуміти динаміку, тенденції та перспективи розвитку у цій сфері.

5. На стор. 142 дисертаційного дослідження здобувачка акцентує на необхідності уточнення низки понять, серед яких й поняття «конституційне правосуддя», однак не зазначає авторського розуміння та тлумачення цього поняття. Тому, здобувачці варто було б надати авторське визначення змісту поняття «конституційне правосуддя», у тому числі враховуючи вплив на нього чинних положень Конституції України.

Висловлені положення не ставлять під сумнів отримані фундаментальні наукові результати, а мають виключно дискусійний та рекомендаційний характер.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, що опубліковані у періодичних наукових фахових виданнях, тезах наукових доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Виконане дисертаційне дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю.

При написанні роботи дотримані належні етичні принципи та правила, що визначені у Законі України “Про освіту”. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, як українського, так і зарубіжного походження, надана інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське право та суміжні права. Все це дозволяє зробити висновок про дотримання здобувачем вимог і правил академічної

добročесності.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Іванів Івонни Григорівни на тему «Правовий статус судді конституційного суду в державах ЄС та Україні» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з визначенням правового статусу судді конституційного суду в державах ЄС та Україні.

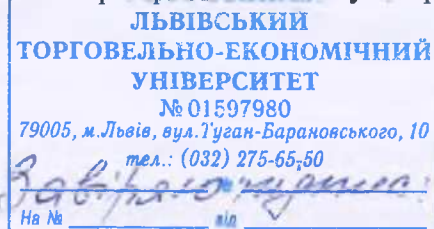
Водночас, зазначимо, що дисертація Іванів Івонни Григорівни на тему «Правовий статус судді конституційного суду в державах ЄС та Україні» та рівень наукової кваліфікації здобувачки відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення развої спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертантка Іванів Івонна Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,

професор кафедри теорії держави та права факультету права

Львівського торговельно-економічного університету,

доктор юридичних наук, професор



Вчений секретар



**Медвідь
Андрій
Богданович**

Автор цифрового
підпису Медвідь
Андрій Богданович
Дата: 2024.02.02
15:24:20 +02'00'

Андрій МЕДВІДЬ

Медвідь А.Т.